

Сосновська Ольга Олександрівна
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансів та економіки
Київського університету імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

ЕЛЕМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Необхідною умовою забезпечення ефективного функціонування фінансової системи будь-якої держави є розвиток страхової галузі як елемента захисту майнових та особистих інтересів економічних суб'єктів від впливу несприятливих чинників ринкового середовища. Проте наслідки світової та національних фінансових криз ХХІ століття виявили неготовність світової страхової системи щодо катастрофічних ризиків при достатніх обсягах фінансового потенціалу, що зумовило посилення законодавчих вимог та ринкових правил функціонування та актуалізувало потребу страховиків у забезпеченні необхідного рівня їх фінансової стійкості. За даних обставин необхідною умовою є визначення елементів фінансової стійкості страхових компаній для виділення критеріїв її забезпечення в умовах циклічності розвитку національної економіки.

Розглядаючи сучасний стан страхового ринку України, слід зазначити, що він характеризується досить динамічним розвитком діяльності страхових компаній, про що свідчать дані Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг в Україні [1]. Це супроводжується розширенням напрямків страхової діяльності, збільшенням обсягів страхових операцій та, як наслідок, підвищенням розмірів страхових премій та виплат (Рис. 1). Такі тенденції зумовлені впровадженням нових для України видів страхування, які стають все більш популярними та набувають подальшого розвитку.

Отже, аналізуючи динаміку страхових премій за період 2011–2015 рр., слід відзначити, що вона характеризується достатньою циклічністю:

- спостерігається зменшення розмірів валових страхових премій на 5,2% або на 1185 млн грн. у 2012 році у порівнянні з 2011 роком, що викликано як зовнішніми чинниками впливу: зменшенням доходів населення, зростанням безробіття, збільшенням кількості збиткових підприємств тощо, так і внутрішніми — констатацією неефективності регулювання та нагляду за страховим ринком, відсутністю відповідальності страховиків за відмову або затягування страхових виплат, зростанням вартості страхових полісів на фоні зменшення якості страхових послуг тощо;

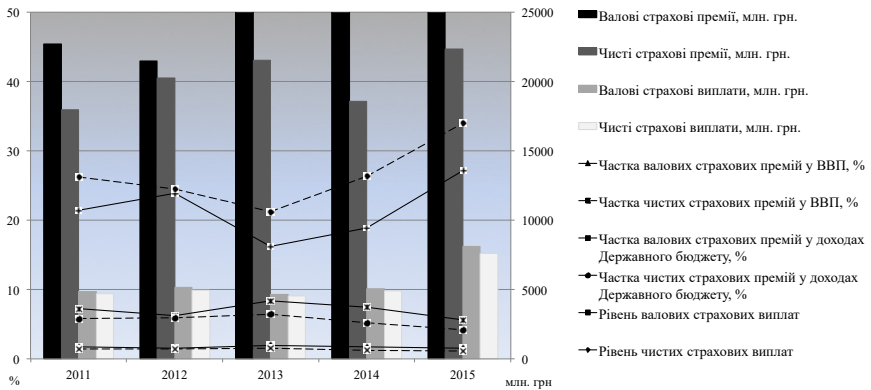

Рис. 1. Динаміка основних показників діяльності страхових компаній України за період 2011–2015 рр., млрд грн.
(складено автором на основі www.nfp.gov.ua)

- зростання обсягу надходжень страхових премій по ринку впродовж 2012–2013 років є дійсно особливим, що викликає необхідність звернути на цей етап особливу увагу. За результатами 2013 року обсяг надходжень валових страхових премій порівняно з 2012 роком збільшився на 7153,7 млн грн. (або на 33,3%) та склав 28661,9 млн грн. Зростання відбулося переважно за рахунок збільшення надходжень за видами страхування non-life та часток добровільного майнового страхування;
- суттєве падіння обсягів страхових премій за наслідками 2014 року, що зумовлене нестабільною політичною ситуацією, падінням економіки, зниженням ділової активності контрагентів, активних девальваційних процесів, низьким рівнем довіри страхувальників до стану фінансової стійкості українських страховиків [3].
- стрімке підвищення розмірів валових страхових премій на 11,1% або 2968,7 млн грн. та чистих страхових премій на 20,2% або 3762,1 млн грн. у 2015 році, що викликано зростанням кількості договорів за окремими видами страхування та залученням нових клієнтів.

При цьому, поряд з нерівномірним зростанням розмірів страхових премій за період, що аналізується, простежується майже щорічне суттєве збільшення обсягів валових та чистих страхових виплат (окрім 2013 року, в якому відбулося падіння даного показника приблизно на 8–10%), що є негативним індикатором до погіршення ситуації на страховому ринку в розрізі зменшення фінансової стійкості страхових компаній та, як наслідок, порушення своєчасності і повноти виконання страховиками своїх зобов'язань перед клієнтами.

Крім того, незважаючи на деякі позитивні зрушення, що відбувалися останніми роками, стан розвитку страхового ринку України поки що не відповідає рівню країн з розвинутою ринковою економікою, про що свідчить низький рівень проникнення страхування в нашій країні — відношення валових страхових премій до номінального ВВП по роках становить: 2011 рік — 1,7%; 2012 рік — 1,5%; 2013 рік — 1,9%; 2014 рік — 1,7%; 2015 рік — 1,5%. При цьому в інших країнах світу цей показник є значно вищим, що свідчить про досить високий рівень розвитку страхування, про його інтеграцію у фінансову систему та здатність генерувати значні фінансові ресурси. Наприклад, у Великобританії даний показник складає понад 15%, в Австрії — 16%, в Японії — понад 10%, у США — понад 8%, Німеччині — понад 6%, Китаї — понад 3% [4].

Ще одним показником, який може характеризувати стан розвитку страхового ринку в країні та фінансову стійкість страховиків, є рівень страхових виплат, який забезпечує довіру до страхових компаній з боку спочиваєв. Аналіз статистичних даних показує, що за останні роки динаміка даного показника є позитивною. Так, у 2014 році рівень валових страхових виплат становив 18,9% та чистих страхових виплат — 26,3%, що на 2,7% та 5,1% більше у порівнянні з показниками 2013 року. Суттєве збільшення даного показника відбулося у 2015 році — відповідно на 8,3% та 7,7% у порівнянні з показниками 2014 року. Однак, враховуючи, що розмір страхових виплат у розвинених країнах світу становить приблизно 70–80% страхових премій, що майже втричі перевищує показники вітчизняного страхового ринку, слід констатувати низький рівень його фінансової безпеки та адаптації до нестабільних чинників динамічного економічного середовища.

Таким чином, враховуючи наявність внутрішніх кризових явищ та циклічність розвитку національної економіки, необхідною умовою є забезпечення відповідного рівня фінансової стійкості страхових компаній як одного з визначальних факторів розвитку фінансових відносин у сучасному ринковому просторі.

Аналіз літературних джерел свідчить, що фінансова стійкість страхової компанії може бути визначена як такий стан та якість фінансових ресурсів страхової компанії, за якого вона залишається платоспроможною та здатною у повному обсязі та своєчасно виконувати всі взяті на себе зобов'язання в умовах негативного впливу екзогенних та ендемогенних факторів економічного середовища та забезпечувати відновлення своїх фінансових показників до необхідного рівня в разі дії негативних чинників [5].

Аналізуючи погляди науковців, слід зазначити, що в здебільшого аналіз фінансової стійкості страхової компанії здійснюється за такими елементами як достатній власний капітал, зважена тарифна політика, зба-

лансованість страхового портфеля, величина страхових резервів та ефективність їх розміщення, обмеження одиничного ризику (перестраховування) та інші. Однак, слід зауважити, що в умовах існування необхідності постійної адаптації страхових компаній до динамічних умов господарювання, доцільно розглядати фінансову стійкість страховика з позиції синтезованої результативності всіх її складових. Саме такий підхід дозволить забезпечити створення комплексного процесу підтримки цільового рівня фінансової стійкості шляхом виявлення та систематизації факторів, які на неї впливають, вибору показників її оцінки, діагностики, моніторингу та підготовки управлінських рішень для досягнення необхідного результату.

Враховуючи специфіку діяльності страхової компанії, можна запропонувати наступні елементи забезпечення її фінансової стійкості:

- операційна стійкість пов'язана з реалізацією основних бізнес-процесів страховика, до яких відносяться безпосередньо страхові та перестрахові операції. Умовами її забезпечення є висока якість страхового продукту, належний рівень андеррайтингу, диверсифікованість та надійність операцій перестраховування, збалансованість страхового портфеля, врівноважена тарифна політика та платоспроможність страховика;
- організаційно-комунікаційна стійкість передбачає здатність страхових компаній забезпечувати адаптивне управління організаційними та комунікаційними ресурсами на основі їх раціонального використання в умовах нестабільних факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Умовами її забезпечення є достатність професійно-кваліфікаційних кадрів та їх високий мотиваційний рівень, розвинута регіональна мережа страховика, впровадження нових комунікаційних каналів для створення та реалізації страхових послуг, створення якісного інформаційного забезпечення;
- інвестиційна стійкість забезпечується ефективністю інвестиційної діяльності страховика, яка досягається за умов врахування та мінімізації інвестиційних ризиків, підтримання якості страхових резервів, пошуку надійних інвестиційних інструментів, диверсифікації інвестиційного портфелю, підвищення рівня інвестиційної мобільності та розробки інвестиційної стратегії страхової компанії;
- маркетингова стійкість полягає в спроможності страховика до забезпечення стійких конкурентних переваг в умовах динамічного маркетингового середовища, що вимагає проведення маркетингових досліджень страхового ринку, розробку конкурентоспроможних страхових продуктів, формування ефективної системи їх просування на ринок та збуту;
- структурна стійкість передбачає адаптацію структур управління страхової компанії до нестабільних факторів внутрішнього та

зовнішнього середовища, що забезпечується оптимальним рівнем централізації та децентралізації функцій управління при побудові організаційної структури, оптимальним рівнем складності та напруженості комунікаційної структури, збалансованістю структури управління фінансовими потоками страховика.

Таким чином, забезпечення фінансової стійкості страховика залежить від наявності та збалансованості всіх її елементів, синтез яких буде сприяти адаптації страхової компанії до змінних зовнішніх та внутрішніх умов господарювання та збереженню якісних характеристик її діяльності.

Література

1. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/>
2. Офіційний сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ukrstat.org.
3. Водолазька О. А. Розвиток страхового ринку у контексті ефективності процесу андеррайтингу / О. А. Водолазька // Економічний аналіз. — 2015. — № 1. Том 22. — С. 90–96.
3. Statistical Yearbook of German Insurance 2014 / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.en.gdv.de/wp-content/uploads/2014/11/Statistical_Yearbook_2014.pdf
4. Олійник В. М. Фінансова стійкість страхових компаній: монографія / В. М. Олійник. — Суми: Університетська книга, 2015. — 287 с.